

İSTANBUL SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI
ISTANBUL CHAMBER OF CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS

ORTAKLIKTAN ÇIKMA VE ÇIKARILMA: TÜRK TİCARET KANUNU HÜKÜMLERİ VE YARGI KARARLARININ İNCELENMESİ

**İSMMMO TÜRK TİCARET MEVZUATI
KOMİTESİ ÇALIŞMASIDIR
İSTANBUL, 2025**

ORTAKLIKTAN ÇIKMA VE ÇIKARILMA: TÜRK TİCARET KANUNU HÜKÜMLERİ VE YARGI KARARLARININ İNCELENMESİ

İstanbul, 2025

Değerli Meslektaşlarımız,

Mali danışmanlık süreçlerinde karşılaşılan zorluklar, yalnızca mevzuatın doğru bir şekilde uygulanmasını değil, aynı zamanda pratik çözümler geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu çerçevede, İSMMMO Türk Ticaret Mevzuatı Komitemiz tarafından hazırlanan bu çalışma, sermaye şirketlerinde sıklıkla karşılaşılan ortaklıktan çıkma ve çıkarılma süreçlerini derinlemesine incelemekte, mevzuatın ötesinde, uygulama pratiklerine dair önemli tespitler sunmaktadır.

Meslektaşlarımızın danışmanlık süreçlerinde karşılaştıkları somut sorunları çözmeye yönelik yapılan bu çalışma, aynı zamanda Türk Ticaret Kanunu'nun evrilen uygulamalarını açıklamaktadır. Çalışma, yalnızca akademik bir perspektifle değil, yüksek yargı kararlarından örneklerle meslektaşlarımıza yol gösterici bir kaynak olmayı hedeflemektedir.

Bilgiye dayalı karar alma süreçlerinin ve önleyici mali danışmanlığın giderek daha kritik bir rol oynadığı günümüzde, çalışmanın meslektaşlarımıza değerli bir rehberlik sunacağını düşünüyoruz.

Çalışmanın ortaya çıkmasında, başta İSMMMO Türk Ticaret Mevzuatı Komite Başkanımız Hilal GEREM olmak üzere, emeği geçen tüm komite üyelerimize ve süreç boyunca desteklerini esirgemeyen İSMMMO Türk Ticaret Mevzuatı Komitemizden Sorumlu Yönetim Kurulu Üyemiz ve Oda Saymanımız Sayın Yalçın SÜTÜTEMİZ'e en içten teşekkürlerimizi sunar; çalışmanın meslek camiamıza faydalı olmasını dileriz.

***Saygılarımla,
Erol DEMİREL
Başkan***

TÜRK TİCARET MEVZUATI KOMİTESİ	
Hilal GEREM	BAŞKAN
Bayram DEMİR	BAŞKAN YRD.
Tülay KARAMAN	SEKRETER
Arzu ÖZDAĞ	ÜYE
Ezine DEĞİRMENCİ	ÜYE
Gamze ÖZSOY	ÜYE
Gürkan SOLAK	ÜYE
Kubilay DOĞAN	ÜYE
Levent YILMAZCAN	ÜYE
Muammer ÇELİKKAYA	ÜYE
Türkan SOLMAZ	ÜYE

ÖNSÖZ

Küresel ölçekte şirket yapılarında yaşanan dönüşüm, ortaklık ilişkilerinin yalnızca ekonomik değil; aynı zamanda hukuki, etik ve stratejik boyutlarıyla da yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Özellikle sermaye şirketlerinde, ortaklar arasında yaşanan anlaşmazlıkların artması, ortaklık ilişkisinin sürdürülmesini imkânsız kılan durumların çoğalması ve pay sahiplerinin hak arayışlarının çeşitlenmesi, Türk ticaret hukukunda “ortaklıktan çıkma” ve “ortaklıktan çıkarılma” kurumlarının önemini daha görünür hâle getirmiştir.

Bu çalışmada; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunubaşta olmak üzere, Türk Medeni Kanunu ve sair özel hukuk mevzuatı çerçevesinde şekillenen ortaklıktan çıkma ve çıkarılma düzenlemeleri çok yönlü bir bakışla ele alınmakta; güncel yargı kararları ışığında hem kuramsal temelleri hem de uygulama pratiğini derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın temel hareket noktası; özellikle limited şirketlerde sıkça karşılaşılan ortaklık içi uyuşmazlıkların yalnızca yargı yoluyla çözülmesinin yeterli olmadığını ortaya koymaktır. Şirket sözleşmelerinin içeriği, ortaklar arasındaki iletişim düzeyi, mali ve hukuki danışmanlık hizmetlerinin etkinliği gibi unsurların, çözüm sürecinin başarısı açısından en az hukuki yollar kadar belirleyici olduğu vurgulanmaktadır.

Ortaklıktan çıkma ve çıkarılma kurumları, çalışmada yalnızca mevzuat düzeyinde değil; öğreti, içtihat ve uygulama örnekleri üzerinden çok boyutlu bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. Özellikle “haklı sebep” kavramının yoruma açık doğası, eşit işlem ilkesinin sınırları, anonim şirketlerde dolaylı çıkış yolları ve ayrılma akçesi hesaplamalarındaki teknik sorunlar, detaylı vaka analizleriyle desteklenerek incelenmiştir.

Ortaklık ilişkisinin sona erdirilmesine ilişkin kararlar, çoğu zaman yalnızca hukukî düzlemde değil; aynı zamanda mali sonuçları, vergisel yükümlülükleri ve stratejik etkileri olan karmaşık süreçleri tetiklemektedir. Bu nedenle çalışmada yalnızca hukuki kurguya değil, uygulamadaki çok aktörlü yapıya da dikkat çekilmiş; meslek mensuplarının rolü, danışmanlık sürecinde dikkat edilmesi gereken teknik hususlar ve iç kontrol sistemlerinin önemi ayrıca vurgulanmıştır.

Çalışmanın hazırlanmasında hem klasik literatür hem de son yıllarda giderek zenginleşen yüksek yargı kararları temel alınmış; ayrıca mevcut uygulama eksiklikleri ve çözüm önerilerine de yer verilmiştir. Gerçek olaylardan türetilen senaryolar ve içtihat analizi, okuyucuya teori ile pratiği bütünleştirme imkânı sunmakta; hukukun durağan değil, dinamik ve bağlamsal bir sistem olduğu gerçeğini görünür kılmaktadır.

Başta Türk ticaret hukukunun gelişimine katkı sunan bilim insanlarının çalışmaları olmak üzere, yargı organlarının özenli içtihatları ve uygulamacı meslek mensuplarının saha tecrübelerinden büyük ölçüde yararlanılmıştır. Çalışma boyunca sunulan tespit ve önerilerin, Türkiye’de şirketler hukukunun daha öngörülebilir, daha sistematik ve daha adil bir zemin üzerinde gelişmesine katkı sağlaması en içten temennimizdir.

GİRİŞ

Ortaklık kavramı, ticaret hukukunun temel yapı taşlarından biri olup, ekonomik organizasyonların tüzel kişilik çatısı altında bir araya gelmesini sağlayan hukuki bir birliktelik biçimidir. Şirketlerin kuruluşundan faaliyetlerine, genişlemesinden tasfiyesine kadar olan tüm süreçlerde ortaklar arası ilişkilerin niteliği, şirketin devamlılığı ve kurumsal sağlığı açısından belirleyici bir rol üstlenmektedir. Ancak ortaklık ilişkisinin doğası gereği, taraflar arasında her zaman uyumlu ve dengeli bir işleyişin sürdürülmesi mümkün olmamaktadır. Zaman içerisinde ortaya çıkan menfaat çatışmaları, güven kayıpları, yönetsel ihtilaflar veya şirketin kuruluş amacından sapması gibi durumlar, ortaklık bağının sürdürülemez hâle gelmesine neden olabilmektedir. İşte bu noktada, ortaklıktan çıkma ve çıkarılma kurumları, şirketler hukukunun hem bireysel hakların korunmasını hem de şirketin yapısal bütünlüğünün teminini amaçlayan kritik araçları olarak karşımıza çıkmaktadır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, özellikle limited şirketlerde ortaklıktan çıkma (m. 638) ve çıkarılma (m. 640) süreçlerini hukuki temellere oturtmakta; söz konusu düzenlemeler ile şirket içerisindeki çatışmaların çözümüne yönelik sistematik bir zemin oluşturmaktadır. Bununla birlikte anonim şirketlerde benzer süreçlerin açık biçimde düzenlenmemiş olması, sözleşmesel mekanizmalar, pay devri ve itfa uygulamaları gibi dolaylı yollarla çözüm aranmasına neden olmaktadır. Ayrıca ortaklıktan ayrılan veya çıkarılan ortağın şirketteki payı karşılığında hak ettiği bedelin tespiti, yani “ayrılma akçesi”, sürecin en teknik ve en fazla uyuşmazlığa konu edilen yönlerinden birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede, hem mevzuat hükümlerinin yorumu hem de mahkeme içtihatlarının analizi, bu çalışmanın kuramsal ve uygulamalı çerçevesini belirlemektedir.

Bu kitabın temel amacı; TTK ve sair mevzuat kapsamında ortaklıktan çıkma ve çıkarılma kurumlarını çok boyutlu bir perspektifle ele almak, güncel yargı kararları ve öğretisel yaklaşımlar ışığında bu kurumların hukuki mahiyetini, uygulanabilirliğini ve karşılaşılan sorun alanlarını irdelemektir. Bu bağlamda yalnızca yasa hükümleri değil; aynı zamanda öğretideki yorumlar, yargı içtihatları, örnek olay analizleri ve uygulamacıların tecrübeleri de değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Özellikle “haklı sebep” kavramının soyut ve yoruma açık doğası, hem akademik literatürde hem de mahkeme kararlarında farklı şekillerde ele alınmakta; bu nedenle her bir somut olayın kendi koşulları çerçevesinde incelenmesi gerekliliği doğmaktadır. Bu çalışma, işte tam da bu gereklilikten hareketle yapılandırılmıştır.

Çalışmada yalnızca hukuki normlar değil, aynı zamanda bu normların uygulamadaki yansıması da analiz edilmiştir. Bu nedenle kitabın hedef kitlesi yalnızca akademisyenler değil; aynı zamanda meslek mensupları, hukukçular, şirket yöneticileri ve danışmanlık hizmeti veren tüm profesyonellerdir. Zira ortaklıktan çıkma ve çıkarılma süreçleri, sadece hukuki değil; aynı zamanda mali, vergisel ve yönetsel sonuçları olan çok yönlü işlemler bütünüdür. Özellikle ayrılma akçesi hesaplamalarının şirketin bilanço verileriyle uyumu, vergi sorumlulukları ve olası tazminat riskleri gibi hususlar, bu sürecin teknik derinliğini ortaya koymaktadır.

ORTAKLIKTAN ÇIKMA VE ÇIKARILMA

Ortaklık ilişkisi, esas itibarıyla bir güven ilişkisine dayalıdır ve taraflar arasında uzun süreli, karşılıklı bağlılık gerektiren bir yapıdır. Bu yapı içerisinde ortaya çıkabilecek uyumsuzluklar, menfaat çatışmaları yahut ortaklık ilişkisinin sürdürülmesini imkânsız hâle getiren diğer sebepler, söz konusu hukuki ilişkinin devamını hem teknik hem de fiilî açıdan zora sokabilmektedir. Bu bağlamda, “ortaklıktan çıkma” ve “ortaklıktan çıkarılma” kavramları, şirketler hukukunda hem bireysel ortak menfaatlerinin hem de şirket bütünlüğünün korunması açısından kritik rol oynayan hukuki müesseselerdir.

Ortaklıktan çıkma, bir ortağın kendi iradesiyle ortaklık ilişkisinden ayrılma yönünde talepte bulunmasını ifade ederken; ortaklıktan çıkarılma, bir ortağın iradesi dışında, kural olarak diğer ortakların kararı yahut mahkeme kararı ile ortaklıktan dışlanması sürecini ifade etmektedir. Her iki kurum da, özellikle sınırlı sayıdaki ortak yapısına sahip şirket türlerinde (örneğin limited şirketler ve adi ortaklıklar) ortaklar arasındaki kişisel ilişkilerin ve iş birliğinin hukuken daha yüksek derecede korunması gerekliliğinden doğmuştur.

Türk Ticaret Kanunu’nda (TTK) ve Türk Medeni Kanunu’nda (TMK) bu iki kavrama dair düzenlemelere rastlanmaktadır. Özellikle TTK m. 638-640 arasında limited şirketlerde ortaklıktan çıkma ve çıkarılma prosedürleri detaylı biçimde hüküm altına alınmıştır. TTK m. 638, ortaklıktan çıkma hakkını tanımlarken, bu hakkın kullanımını ana sözleşmeye bağlamış; ayrıca haklı sebeplere dayalı olarak mahkeme yoluyla da çıkma talebinde bulunulabileceğini belirtmiştir. Bu noktada “haklı sebep” kavramı, öğretide ve içtihadta yorum yoluyla doldurulan, oldukça geniş ve soyut bir hukuki müessese olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretide yaygın görüşe göre, ortaklık ilişkisini çekilmez kılan her türlü durum haklı sebep teşkil edebilir; ancak bu sebeplerin somut olgulara dayanması ve mahkemece objektif biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir (Tekinalp, 2020). Öte yandan, TTK m. 640 ise limited şirketlerde ortaklıktan çıkarılmayı düzenlemekte; bu durumun da haklı sebebe dayanması ve mahkeme kararıyla veya mevzuata uygun gerçekleşmesi gerektiğini öngörmektedir. Uygulamada en çok karşılaşılan çıkarılma sebepleri arasında ortaklar arasında ağır güven sarsıcı davranışlar, şirket faaliyetlerine sistematik zarar verme, yükümlülüklerini ihmal etme gibi olgular yer almaktadır. Öğretide, çıkarılma müessesesinin sınırlı bir şekilde uygulanması gerektiği; zira ortağın şirketten zorla uzaklaştırılmasının temel mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği yönünde görüşler de mevcuttur (Bahtiyar, 2018).

Ortaklıktan çıkma ve çıkarılma kurumları, anonim şirketler bakımından doğrudan düzenlenmemiş olmakla birlikte, (A.Ş. de kuruluş sonrasında ortak değişimleri tescile tabi olmadığı da (tek paya düşme ve tek payın değişimi hariç) göz önüne almak gerekir) uygulamada farklı mekanizmalar (örneğin itfa, pay devirlerini zorlayıcı sözleşme hükümleri, genel kurul kararlarıyla sermaye azaltımı yoluyla tasfiye) vasıtasıyla dolaylı olarak tesis edilebilmektedir. Bu durum, anonim şirketlerde pay sahipliği ilişkisinin kişisel unsurlar değil, daha çok ekonomik ve yatırım ilişkileri temelinde şekillenmesinin doğal bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Adi ortaklıklarda ise Türk Medeni Kanunu'nun 535 ve devamı maddelerinde ortaklıktan çıkma ve çıkarılma halleri düzenlenmiştir. Bu bağlamda ortaklık sözleşmesinde öngörülmüş sebepler yahut haklı nedenlerin varlığı halinde ortaklıktan çıkma ve çıkarılma mümkündür. TMK'nın 636. maddesi ise ortaklık ilişkisinin haklı sebep bulunması halinde hâkimin kararıyla sona erdirilebileceğini hükme bağlamaktadır. Bu hüküm, doğrudan çıkarma kavramına atıf yapmasa da, ortaklık ilişkisinin tek taraflı feshi niteliğinde değerlendirilerek yorum yoluyla uygulanmaktadır.

Ortaklıktan çıkma ve çıkarılma süreçlerinin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri, TTK m. 357'de yer alan "eşit işlem ilkesi"dir. Bu ilke, şirketlerin pay sahipleri arasında ayrımcılık yapmaksızın işlem yapmasını öngörmekte ve özellikle ayrılma akçesi hesaplamalarında, şirketten çıkacak ortağa uygulanacak prosedürlerde ve bilgi edinme haklarında eşitlik ilkesinin ihlal edilmemesini zorunlu kılmaktadır. Aksi durumda çıkma ya da çıkarılma süreci, temel şirket hukukuna ve Anayasa'nın mülkiyet hakkı güvencelerine aykırılık teşkil edebilmektedir.

Ortaklıktan Çıkma Hakkının Hukuki Niteliği

Ortaklıktan çıkma hakkı, şirketler hukukunun ortaklık ilişkilerinde bireysel özerkliği ve ortakların kişisel menfaatlerini korumaya yönelik geliştirdiği bir haktır. Bu hak, özellikle şahıs şirketi niteliği baskın olan yapıların hukuki niteliği gereği, ortaklık ilişkisinin kişisel güvene dayalı olması nedeniyle önem arz etmektedir. Ortaklıktan çıkma hakkı, bir ortağın kendi rızası ve iradesiyle, ortaklık ilişkisinden ayrılmasına olanak sağlayan, ancak belirli şekil ve şartlara bağlanmış bir fesih hakkıdır. Hukuki doktrinde bu hak, sözleşmeden doğan bir fesih hakkı ile benzerlik göstermektedir; ancak bu hakkın şirket yapısına etkileri çok daha kapsamlıdır ve doğrudan ortaklık yapısını değiştirme potansiyeli taşımaktadır. (Tekinalp, 2020).

Türk Ticaret Kanunu, özellikle limited şirketler bakımından çıkma hakkını açıkça düzenlemiştir. TTK m. 638 hükmü çerçevesinde bir ortak, ya şirket sözleşmesine konulmuş bir çıkma şartına dayanarak ya da “haklı sebep” mevcutsa mahkeme kararıyla şirketten ayrılabilir. Bu bağlamda çıkma hakkı, hem sözleşmeye dayalı hem de yargı denetimine tabi biçimlerde tezahür edebilmektedir. Buradaki “haklı sebep” kavramı, soyut ve yoruma açık bir kavram olup içtihatlarla şekillenmektedir. Doktrinde bu kavramın, ortaklar arasındaki güven ilişkisinin temelinden sarsılması, şirketin kuruluş amacından sapması, ağır işlev bozuklukları ya da şirketin artık ortak için katlanılamaz bir yapı hâline gelmesi gibi hallerde gündeme geleceği ifade edilmektedir (Bahtiyar, 2018).

Ortaklıktan çıkma hakkının kullanılmasında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de “eşit işlem ilkesi” (TTK m. 357) kapsamında diğer ortakların menfaatlerinin ihlal edilmemesidir. Zira bir ortağın ortaklıktan ayrılması, şirketin öz sermaye yapısını ve işleyişini doğrudan etkileyebilmektedir. Bu nedenle TTK m. 638/3 hükmü uyarınca, şirketten çıkan ortağa ödenecek ayrılma akçesinin belirlenmesinde şirketin mali yapısı, bilanço durumu ve şirketin devamlılığı esas alınmalıdır.

Ortaklıktan çıkma hakkı, bazı yönleriyle Anayasa’nın mülkiyet hakkı ile de doğrudan ilişkilidir. Zira ortak, şirket varlıkları üzerinde dolaylı da olsa bir mülkiyet hakkına sahiptir ve bu hak çerçevesinde şirketten çıkarken, ortaklık payı oranında değerinin kendisine ödenmesi temel bir hukuki gereklilik olarak ortaya çıkar. Bu çerçevede, ayrılma akçesinin belirlenmesi ve ödenmesi süreci, mülkiyet hakkının korunması bağlamında anayasal güvencelere de tabidir.

Ortaklıktan Çıkarılma Kavramı ve Zorunlu Ayrılma Halleri

Ortaklıktan çıkarılma, bir ortağın iradesi dışında, diğer ortakların yahut mahkemenin kararı ile ortaklık ilişkisinin sona erdirilmesini ifade etmektedir. Bu müessese, çoğunlukla şirketin devamlılığını ve menfaat dengesini koruma amacı gütmektedir. Ortaklar arasında ciddi güven bunalımlarının, yükümlülüklerin ihlalinin veya şirket bütünlüğünü tehdit eden davranışların ortaya çıkması hâlinde, ortaklık yapısının istikrarı adına bu türden bir müdahale gerekli hâle gelebilmektedir. Bu durum, “şirket menfaati” ile “bireysel mülkiyet hakkı” arasındaki hassas dengeyi gündeme getirmektedir. Dolayısıyla çıkarma kurumunun uygulanmasında yüksek bir hukuki özen ve denetim zorunludur (Poroy& Tekinalp, 2021, s. 232).

Türk Ticaret Kanunu, limited şirketler bakımından ortaklıktan çıkarılmayı açıkça düzenlemiştir. TTK m. 640 hükmü uyarınca, bir ortağın ortaklıktan çıkarılması yalnızca mahkeme kararıyla mümkündür ve bunun için haklı sebeplerin varlığı şarttır. Bu bakımdan çıkarılma, ancak dava yoluyla işletilebilen ve sınırlı durumlar için öngörülmüş bir müessesedir. Uygulamada haklı sebep olarak kabul edilen örnekler arasında; ortaklar arasında ağır güven sarsıcı davranışlar, şirket sırlarının ifşa edilmesi, şirket faaliyetlerine sistematik zarar verilmesi, yükümlülüklerin ihmal edilmesi ve şirket karar organlarının çalışamaz hâle gelmesine neden olacak tutumlar yer almaktadır.

Ortaklıktan çıkarılma, kural olarak istisnai bir yol olup, yalnızca ortaklık ilişkisinin sürdürülemez hâle geldiği ve diğer yolların işe yaramadığı durumlarda başvurulabilecek bir hukuki çare olarak değerlendirilmelidir. Bu yönüyle çıkarılma, “zorunlu ayrılma” anlamı taşır ve anayasal mülkiyet hakkına müdahale niteliği taşıyabileceği için hukuki denetimi çok katıdır. Yargıtay kararlarında da çıkarılma davalarında mahkemelerin, sadece formel gerekçelerle değil, olayın tüm koşullarını dikkate alarak karar vermesi gerektiği yönünde yerleşik bir içtihat bulunmaktadır (Yarg. 11. HD, 2019/6587 E., 2020/3912 K.). Ayrıca şirket sözleşmesinde çıkarma sebeplerinin açıkça düzenlenmiş olması hâlinde, bu sebeplerin varlığı durumunda çıkarma süreci daha kolay işletilebilmektedir. Ancak bu tür sözleşme hükümleri de TTK m. 640/2 gereği yargı denetimine tabi olduğundan, şirketin iç düzenlemesi bu hakkın mutlak ve sınırsız biçimde kullanılmasına izin vermez. Anonim şirketlerde ise doğrudan bir çıkarılma mekanizması öngörülmemiştir. Ancak bazı dolaylı yollarla çıkarılma işlevi görecektir. Fakat bu tür uygulamalar da sıkı yargı denetimine tabidir ve şirket içi azınlık hakları ile pay sahipliği güvenceleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.

TÜRK TİCARET KANUNU KAPSAMINDA LİMİTED ŞİRKETLERDE ÇIKMA VE ÇIKARILMA

Ortaklıktan Çıkma Hakkı

Ortaklıktan çıkma hakkı, özellikle sermaye şirketlerinde pay sahiplerinin kişisel iradelerine dayalı olarak ortaklık ilişkisinden ayrılmalarını mümkün kılan önemli bir kurumsal haktır. Bu hak, yalnızca bireysel menfaatlerin korunmasını değil, aynı zamanda şirket içerisindeki yapısal huzurun sağlanmasını ve ortaklık ilişkisinin sürdürülemez hâle geldiği durumlarda çözüm üretilmesini amaçlayan bir denge mekanizmasıdır. Türk Ticaret Kanunu'nda limited şirket özelinde düzenlenmiş olan bu hak, TTK m. 638 hükmü ile pozitif hukukta yerini almıştır. Söz konusu düzenleme, hem sözleşmeye dayalı hem de mahkeme marifetiyle kullanılabilen çift yönlü bir çıkış rejimi öngörmektedir.

TTK m. 638'in ilk fıkrasında, şirket sözleşmesine konulacak bir hüküm aracılığıyla ortaklara ortaklıktan çıkma imkânı tanınabileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda, şirket ana sözleşmesine ortaklıktan çıkmaya ilişkin özel koşullar, prosedürler ve çıkış sonrası doğacak hak ve yükümlülükler ayrıntılı biçimde yazılabilmektedir. Bu yönüyle ana sözleşmeye dayalı çıkma hakkı, taraflar arasındaki sözleşme serbestisinin bir tezahürü olarak kabul edilmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, TTK m. 357'de düzenlenen eşit işlem ilkesidir. Şirketin tüm ortaklarına eşit işlemde bulunma yükümlülüğü, çıkma hakkının yalnızca belli ortaklara tanınmasını veya bu hakkın kötüye kullanılmasını engellemeye yönelik bir normatif çerçeve sunmaktadır. TTK m. 638'in ikinci fıkrası ise, ortaklıktan çıkmanın bir başka boyutunu oluşturan ve sözleşmeden bağımsız şekilde işletilebilen "haklı sebebe dayalı mahkeme kararıyla çıkma" kurumunu düzenlemektedir. Haklı sebep, gerek öğretide gerekse içtihatlarda oldukça geniş biçimde yorumlanan ve her somut olayın kendi içinde değerlendirilmesini gerektiren soyut bir kavramdır. Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında sıklıkla görüldüğü üzere, ortaklar arasındaki güven ilişkisinin ağır biçimde sarsılması, şirketin kuruluş amacından sapması, diğer ortakların sistematik kötü niyetli davranışları veya şirketin işleyişinin ortak açısından çekilmez hâle gelmesi, bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, haklı sebebin varlığı hâlinde ortak, mahkemeye başvurarak şirketten ayrılma talebinde bulunabilmekte; mahkeme ise hem sebebin haklılığını hem de ayrılmanın şirketin sürdürülebilirliği üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurarak karar vermektedir. Bunların yanında, öğretide ve uygulamada kabul edilen bir başka çıkış yolu da diğer ortakların açık rızası ile ortaklıktan çıkmadır. Her ne kadar bu durum TTK m.

638 kapsamında açıkça düzenlenmemişse de, genel hüküm niteliğindeki borçlar hukuku ilkeleri ve sözleşme serbestisi uyarınca bu tür bir ayrılma mümkündür. Ortakların tamamının oybirliği ile verecekleri onay ile bir ortağın şirketten ayrılması, özellikle uzlaşma yollarının işletildiği, dava açılmaksızın çözüm üretmenin hedeflendiği durumlarda sıklıkla başvurulmuş bir yöntemdir. Öte yandan, TTK m. 639 hükmü ise ortaklıktan çıkmaya katılma hakkını düzenleyerek, toplu çıkış veya birlikte ayrılma imkânını öngörmektedir. Bu hüküm uyarınca, bir ortağın haklı sebebe dayanarak şirketten ayrılmasına karar verilmişse, benzer durumdaki diğer ortakların da şirketten ayrılma hakkı doğmaktadır. Bu düzenleme, ortaklar arasındaki menfaat dengesini sağlamak ve ayrımcılığı engellemek bakımından önemlidir. Ayrıca, bu tür katılım hakkının kullanımı, ayrılma sürecinin eşitlik ve adalet ilkeleri doğrultusunda yönetilmesini sağlamaktadır.

Ortaklıktan çıkma hakkının kullanılmasıyla birlikte doğacak en önemli hususlardan biri, ayrılan ortağa yapılacak ödeme, yani ayrılma akçesidir. Bu değer, ortaklığın feshine benzer biçimde, şirket varlıklarının ve ortağın pay oranının objektif şekilde hesaplanmasıyla belirlenmelidir. Çoğu zaman şirketin faaliyetleri devam ettiği için ayrılma akçesinin belirlenmesi şirketin aktif ve pasif değerlerinin piyasa koşullarına göre değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu noktada bilirkişi raporlarına başvurulması, değerlendirme yöntemlerinin şeffaf ve bilimsel esaslara dayanması önem arz etmektedir.

Ortaklıktan Çıkarılma

Ortaklıktan çıkarılma, şirketler hukukunda istisnai ancak işlevsel önemi büyük olan bir kurumdur. Bu müessese, şirket içi huzurun, ortaklık ilişkisinin devamlılığının ve ticari organizasyonun sağlıklı şekilde işletilmesinin ciddi şekilde tehdit altında olduğu hâllerde devreye giren bir “zorunlu ayrılma” mekanizmasıdır. Özellikle kişisel güven ilişkisine dayanan ve ortaklar arasında yakın iş birliğini gerektiren yapılar olan limited şirketlerde, çıkarma kurumu, diğer ortakların menfaatlerini korumak ve şirketin faaliyetlerini sürdürülebilir kılmak amacıyla öngörülmüş bir yapısal denge aracıdır.

Türk Ticaret Kanunu’nda çıkarma kurumu esas olarak TTK m. 640’ta limited şirketlere özgülenmiş olarak düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre, bir ortağın ortaklıktan çıkarılması ancak mahkeme kararıyla ve “haklı sebeplerin” mevcudiyeti hâlinde mümkündür. Ancak bu temel düzenlemenin yanında, uygulamada iki farklı yoldan daha çıkarma işleminin gerçekleştirildiği görülmektedir: şirket sözleşmesine dayalı çıkarma ve genel kurul kararı ile çıkarma. Her iki yöntem de esasen sözleşme serbestisi ve şirket

içi irade özerkliği ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmekte; ancak bu yollarla yapılan işlemlerin hukuken geçerli olabilmesi için TTK'nın emredici hükümleriyle uyumlu olması ve yargı denetimine açık bulunması gerekmektedir.

Şirket ana sözleşmesine, belirli davranış biçimleri yahut sözleşmeye aykırılıklar dolayısıyla ortaklıktan çıkarılmayı düzenleyen hükümler konulması mümkündür. Bu bağlamda, şirket sözleşmesinde açıkça öngörülen durumların varlığı hâlinde, çıkarma süreci başlatılabilmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, söz konusu çıkarma düzenlemesinin genel nitelikte olmayıp; belirli, öngörülebilir ve objektif kıstaslara dayanması gerektiğidir. Aksi takdirde bu düzenlemeler, TTK m. 357'de yer alan eşit işlem ilkesi ve dürüstlük kuralı bakımından geçersizlik riski doğurabilmektedir. Bu çerçevede şirket sözleşmesinde öngörülen şartların oluşup oluşmadığının her somut olayda ayrıca değerlendirilmesi ve olası keyfi çıkarma işlemlerinin yargı denetimine tabi olması gerektiği kabul edilmektedir (Tekinalp, 2020, s. 522). Bir başka çıkarma yöntemi ise şirket genel kurulunun kararına dayanmaktadır. Bu durum genellikle şirket sözleşmesine uygun olarak hareket eden genel kurulun, oyçokluğu ile bir ortağın ortaklık yapısından çıkarılmasına karar vermesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak bu yol, mutlak geçerli ve tamamlayıcı bir çıkarma yöntemi değildir. Zira Türk Ticaret Kanunu, ortaklıktan çıkarma işlemlerinde mahkeme kararını bir ön koşul olarak düzenlediğinden, genel kurul kararının tek başına icrai nitelik taşıması mümkün değildir. Bu karar, çıkarma talebinin yargıya taşınması ve TTK m. 640 uyarınca mahkemenin haklı sebep değerlendirmesi yapması için başlatıcı bir işlem niteliği taşımaktadır. Uygulamada ise, genel kurul kararının alınması sonrasında dava açılarak çıkarma işleminin mahkeme nezdinde tescil ettirilmesi yoluna gidilmektedir. Dolayısıyla genel kurul kararı, usuli bir aşama olup, tek başına çıkarma sonucunu doğurmaz.

Haklı sebeple çıkarma talebinin mahkemeye iletilmesi sürecinde mahkemenin, yalnızca şekli koşulların değil, aynı zamanda olayın özüne ilişkin maddi vakıaların değerlendirilmesi ile sonuca ulaşması beklenmektedir. Haklı sebep kavramı burada belirleyici niteliktedir. Doktrinde ve içtihatla bu kavram; ortaklar arasındaki güven ilişkisinin ciddi biçimde zedelenmesi, şirketin faaliyetlerini aksatacak davranışlarda bulunulması, ortaklık yükümlülüklerinin ısrarlı biçimde ihlal edilmesi, şirket sırlarının ifşa edilmesi, hileli davranışlar veya şirket organlarının işlevselliğini ortadan kaldıran eylemler gibi olgularla somutlaştırılmaktadır (Bahtiyar, 2018, s. 628). Yargıtay da içtihatlarında "ortaklıktan çıkarılmayı gerektiren haklı sebep, şirketin yapısını ve işleyişini zedeleyici nitelikte olmalıdır" şeklinde ilkeye bağlamıştır (Yarg. 11. HD, 2019/4581 E., 2020/3190 K.).

Ortaklıktan çıkarılan ortağa yapılacak olan ödeme, yani “ayrılma akçesi”, hem şirketin bilanço durumu hem de ortağın pay oranı dikkate alınarak hesaplanmalıdır. TTK m. 641’e göre, çıkarılan ortağın şirketin malvarlığı üzerinde sahip olduğu pay oranına karşılık gelen gerçek değer, kendisine ödenmelidir. Bu değerlendirme işlemi, çoğunlukla bilirkişi incelemesi ile gerçekleştirilmekte ve ayrılma sürecinin adil bir şekilde tamamlanması sağlanmaktadır. Aksi takdirde çıkarma işlemi, Anayasa’da güvence altına alınmış mülkiyet hakkının ihlali niteliği taşıyacaktır.

ANONİM ŞİRKETLERDE ORTAKLIKTAN ÇIKMA VE ÇIKARILMA MEKANİZMALARI

Anonim şirketler, şirketler hukuku sistematığı içinde kişisel unsurdan ziyade sermaye unsurunun ön planda olduğu kurumsal yapılardır. Bu karakteristik özellik, anonim ortaklık ilişkilerinde pay sahipleri arasındaki bireysel güven ilişkisine dayalı bağımlılığı asgari düzeyde tutmakta ve ortaklık ilişkisini daha ziyade ekonomik ve yatırım odaklı bir nitelikte biçimlendirmektedir. Bu temel yapı sebebiyle, anonim şirketlerde ortaklıktan doğrudan çıkma ve çıkarılma hakkı, limited şirketlerde olduğu gibi açık bir biçimde mevzuatta düzenlenmemiştir. Türk Ticaret Kanunu’nda (TTK) anonim şirketlere özgülenmiş şekilde doğrudan bir “çıkma hakkı” veya “çıkarılma hakkı” bulunmamakta; anonim ortaklık yapısının sürekliliği ve pay sahipliği ilişkisinin devri esas alınmaktadır. Bu hukuki çerçevede anonim şirketlerde ortaklıktan çıkış yahut çıkarılış, doğrudan hukuki düzenlemelerle değil, daha çok dolaylı mekanizmalarla gerçekleştirilmektedir. Pay devri, bu bağlamda en temel araçtır. Pay sahipleri, esas sözleşme veya pay sahipleri sözleşmesi gibi düzenlemelerle kendi iradeleri doğrultusunda paylarını üçüncü kişilere devrederek şirketle olan organik bağlarını sonlandırabilirler. Türk Ticaret Kanunu m. 329 ve devamı hükümleri çerçevesinde anonim şirketlerde payların serbestçe devredilebilir olması ilkesel olarak kabul edilmekle birlikte, halka açık olmayan anonim şirketlerde şirket sözleşmesine konulabilecek devir sınırlamaları ile bu serbestî daraltılabilir. Böylece, şirketin pay sahipliği yapısının kontrolü, özellikle kapalı anonim şirketlerde, sözleşmesel düzenlemelerle dolaylı biçimde sağlanabilmektedir. Bunun yanı sıra, anonim şirketlerde itfa uygulamaları da pay sahipliğinin sonlandırılmasında bir yöntem olarak kullanılabilir. Şirket, kendi esas sözleşmesinde öngörülmek kaydıyla, belirli şartlar altında bazı payları itfa edebilir. Bu itfa işlemi, pay sahibinin ortaklıktan dolaylı şekilde ayrılmasına yol açar. Ancak burada dikkat edilmesi gereken temel nokta, itfanın gerekçesinin meşru olması ve

TTK m. 520 ve m. 521 hükümleri çerçevesinde, şirketin mali yapısına zarar vermeyecek şekilde gerçekleştirilmesidir. Aksi hâlde, pay sahibinin mülkiyet hakkı ihlal edilebilir ve işlem iptale konu olabilir.

Anonim şirketlerde pay sahipleri arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir diğer önemli araç da pay sahipleri sözleşmeleridir. Bu tür sözleşmelerde, belirli olayların gerçekleşmesi hâlinde (örneğin rekabet yasağının ihlali, iflas, ciddi güven kaybı gibi durumlar) pay sahibinin paylarını devretmesi yahut şirketteki pay sahipliğini sona erdirmesi zorunluluğu getirilebilir. Bu şekilde dolaylı bir çıkarılma mekanizması oluşturularak, anonim ortaklık ilişkisinin istenmeyen pay sahipleri açısından sürdürülemez hâle gelmesi önlenebilir. Ancak bu düzenlemelerin geçerliliği, hem sözleşmenin açık hükümlerine hem de Türk Borçlar Kanunu'ndaki genel sözleşme hükümlerine bağlı olarak değerlendirilecektir. Ayrıca pay sahipleri sözleşmesinin, esas sözleşmeden farklı olarak şirketin üçüncü kişilerle ilişkilerinde doğrudan bağlayıcılığı bulunmadığı da unutulmamalıdır.

Azınlık pay sahiplerinin hakları da anonim şirketlerde ortaklık ilişkisinin sonlandırılması konusunda özel önem arz etmektedir. Özellikle TTK m. 531 ve devamında düzenlenen haklar çerçevesinde, azınlık pay sahipleri belirli durumlarda şirketin feshini dava edebilmekte, böylece dolaylı olarak ortaklık ilişkisinden çıkış imkânı elde edebilmektedir. Haklı sebeple fesih davası, azınlık pay sahiplerinin şirket yönetiminde sistematik dışlanma, kötüye kullanma, şirketin amacından sapması veya ağır mali ihlaller gibi durumlarda başvurabileceği olağanüstü bir hukuki koruma mekanizmasıdır. Bu dava sonucunda mahkeme, şirketin feshine karar verebileceği gibi, daha hafif önlemler de alabilir; örneğin belirli yöneticilerin görevden alınması veya pay sahipleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine ilişkin hüküm tesis edebilir.

YARGI KARARLARI IŞIĞINDA ORTAKLIKTAN ÇIKMA VE ÇIKARILMA

Ortaklıktan çıkma ve çıkarılma kurumları, Türk şirketler hukukunun özellikle limited şirket yapıları içerisinde karşılaştığı en karmaşık ve en fazla yargı denetimine konu olan konular arasında yer almaktadır. Bu kurumların hukuki niteliği, uygulanabilirliği ve sınırlarının tayininde sadece normatif düzenlemeler değil, aynı zamanda yargı içtihatlarının yönlendirici etkisi de belirleyici olmaktadır. Zira Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) yer alan hükümlerin çoğu çerçeve nitelikli olup, içeriği büyük oranda hâkim

yorumuna ve somut olayın özelliklerine göre şekillenmektedir. Bu durum, özellikle TTK m. 638 ve 640 kapsamında düzenlenen “haklı sebep” kavramının soyutluğu ile daha da kritik bir hal almaktadır.

Yargı kararları, hem ortaklıktan çıkma hem de çıkarılma süreçlerinin uygulanabilirliğini şekillendiren temel referans noktalarıdır. Özellikle Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ile Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından verilen kararlar, bu kurumların yorumlanmasında standartları belirlemekte, şirketler hukuku uygulamasında yol gösterici işlev görmektedir. Yargıtay’ın kararlarında, “haklı sebep” kavramı geniş bir yorum çerçevesine oturtulmakta; bu bağlamda ortaklık ilişkisinin sürdürülemez hale gelmesi, ortaklar arasında güven ilişkisinin zedelenmesi, şirket işleyişinin ciddi biçimde bozulması, sistematik yükümlülük ihlalleri ve şirketin kuruluş amacından sapması gibi durumlar sıklıkla “haklı sebep” kapsamında değerlendirilmiştir (Yargıtay 11. HD, 2017/3219 E., 2019/1143 K.).Örneğin, bir ortağın şirketin ticari sırlarını ifşa etmesi, defalarca yapılan uyarılara rağmen şirket kararlarına sistematik biçimde aykırı davranışlar sergilemesi, diğer ortakları tehdit etmesi yahut şirketin faaliyetlerine açık zarar verecek tutumlar geliştirmesi gibi eylemler; hem doktrinde hem de yargı kararlarında haklı sebep olarak kabul edilmektedir. Ancak bu haklı sebep durumlarının varlığı her somut olay özelinde değerlendirilmekte, genellemeci bir yaklaşım yargı organlarıncaya kabul edilmemektedir. Mahkemeler, haklı sebebin varlığını değerlendirirken; olayın özelliği, tarafların ekonomik ve sosyal durumları, şirketin yapısı, çıkarılacak ortağın şirkete katkısı ve ayrılmanın yaratacağı sonuçları dikkate almaktadır.

Yargıtay kararlarında sıklıkla vurgulanan bir diğer husus, ortaklıktan çıkarılmanın son çare (ultimaratio) olması gerektiğidir. Bu nedenle mahkemeler, çıkarma davasında davalı ortağın savunmalarını dikkatle incelemekte; bu davranışların giderilebilecek nitelikte olup olmadığını, ortaklık ilişkisini telafi etme ihtimalinin bulunup bulunmadığını titizlikle değerlendirmektedir. Böylece ortaklıktan çıkarma kurumu, keyfi veya aşırıya kaçan bir müdahale olmaktan çıkılıp, ancak zorunlu hallerde başvurulabilecek bir önlem olarak sınırlandırılmaktadır (Bkz. Yargıtay 11. HD, 2020/3176 E., 2021/1294 K.).

Benzer biçimde ortaklıktan çıkma taleplerinde de mahkemeler, davacı ortağın ileri sürdüğü haklı sebeplerin soyut beyanlara dayanmamasını, somut ve belgelenmiş delillerle desteklenmesini aramaktadır. Ortaklar arasındaki geçici anlaşmazlıklar, şirket içi olağan uyuşmazlıklar ya da yalnızca kişisel rahatsızlıklar, mahkeme nezdinde haklı sebep olarak kabul edilmemektedir. Bununla birlikte, uzun süredir devam eden ortaklar arası düşmanlık, ortaklara bilgi verilmemesi, şirket faaliyetlerinin tek taraflı biçimde yönlendirilmesi, pay sahibinin bilgilendirilmesinin sistematik olarak engellenmesi gibi

durumlar, haklı sebep kabul edilen örnekler arasında yer almaktadır. Mahkemeler bu noktada, ortaklık ilişkisinin “çekilmez hale gelmiş” olmasını maddi olaylar üzerinden değerlendirmekte, sadece soyut ilkelerle değil, pratik işleyişin sürdürülebilirliğini esas almaktadır.

Yargı kararları aynı zamanda ayrılma akçesi ve değerlendirme yöntemleri açısından da belirleyici olmaktadır. Özellikle TTK m. 641 bağlamında, ortaklıktan çıkan ya da çıkarılan ortağa yapılacak ödemenin belirlenmesinde şirketin gerçek ekonomik değeri, mali tabloları, kâr-zarar yapısı ve aktif-pasif dengesi dikkate alınmakta; bu hesaplamalar genellikle mahkemece atanan bilirkişiler aracılığıyla yapılmaktadır. Yargıtay, ayrılma akçesinin hakkaniyete uygun olarak belirlenmesini; aşırı düşük yahut piyasa gerçeklerinden kopuk biçimde yüksek tutarların kabul edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Böylece hem çıkan/çıkarılan ortağın mülkiyet hakkı korunmakta hem de şirketin mali bütünlüğü gözetilmektedir (Yargıtay 11. HD, 2018/2245 E., 2020/2980 K.).

MESLEK MENSUPLARININ ROLÜ VE DANIŞMANLIK SÜRECİNDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER

Ortaklıktan çıkma ve çıkarılma süreçleri, yalnızca hukuki değil aynı zamanda mali, finansal ve vergisel boyutları olan çok katmanlı işlemlerdir. Bu çerçevede meslek mensuplarının rolü, klasik anlamda kayıt tutmanın ve beyannamelerin ötesine geçerek, şirketin kurumsal sürdürülebilirliğini sağlama yönünde “önleyici danışmanlık” hizmeti sunmaya doğru evrilmiştir. Özellikle limited şirketlerde TTK m. 638-640 kapsamında yürütülen çıkma ve çıkarılma işlemlerinde, meslek mensupları hem sürecin teknik belgelerle desteklenmesi hem de sonrasında doğacak sonuçların doğru raporlanması açısından merkezi konumda yer almaktadır. Bu bağlamda, meslek mensuplarının sorumluluğu yalnızca defter-kayıt düzleminde değil, karar alma ve kriz yönetimi düzeyinde de şekillenmektedir.

Meslek mensuplarının bu süreçteki ilk ve temel görevi, şirket sözleşmesinin mevcut durumunu analiz etmek ve ortaklıktan çıkma/çıkarılma ile ilgili hükümler açısından şirketi bilgilendirmektir. Özellikle şirket ana sözleşmesine ortaklıktan çıkmaya ilişkin hükümler eklenmişse, bunların TTK m. 357’de öngörülen eşit işlem ilkesine uygun olup olmadığının denetimi büyük önem taşımaktadır. Eşit işlem ilkesi, ortaklar arasında ayrımcılık yapılmamasını ve işlemlerin şeffaflık içinde yürütülmesini zorunlu kıldığından,

meslek mensuplarının şirket yöneticilerini bu konuda aydınlatması ve olası hukuki ihtilaflara karşı önleyici tedbirler geliştirmesi gerekmektedir. Bir diğer önemli sorumluluk alanı, ayrılma akçesi hesaplamalarıdır. TTK m. 641 uyarınca, ortaklıktan çıkan ya da çıkarılan ortağa şirket malvarlığı içindeki payı oranında bir değer ödenmelidir. Bu hesaplamada kullanılacak yöntemlerin, muhasebe ilke ve standartlarına uygun olması, işletmenin bilanço verilerine dayalı olarak şeffaf biçimde hazırlanması gereklidir. Meslek mensupları bu noktada, gerçek durumu yansıtan bir şirket değerlemesi yapmak ve bunun raporlamasını gerekirse mahkemeye ya da taraflara sunmakla yükümlüdür. Şirketin faaliyet raporları, gelir-gider tabloları, duran varlık amortismanları ve nakit akış verileri üzerinden yapılacak hesaplamaların doğruluğu, hem vergi daireleri hem de yargı makamları tarafından denetlenebilir nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda, objektiflik ve tarafsızlık mali müşavirlik hizmetinin temel ilkesidir.

Danışmanlık sürecinde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, ortaklıktan çıkma veya çıkarılmanın vergisel sonuçlarıdır. Ayrılan ortağa ödenecek bedelin niteliği ve bu bedelin gelir vergisi, kurumlar vergisi ya da stopaj açısından doğuracağı yükümlülüklerin analiz edilmesi meslek mensuplarının uzmanlık alanına girmektedir. Örneğin, ödenen ayrılma akçesinin sermaye payı mı yoksa kâr payı mahiyetinde mi olduğu, ya da bu ödemenin gider yazılıp yazılamayacağı gibi hususların tespiti, mali müşavirlik yorumunu doğrudan etkilemektedir. Vergisel risklerin minimize edilmesi amacıyla Gelir İdaresi Başkanlığı'nın özelemleri, vergi içtihatları ve mali yargı kararları çerçevesinde güncel danışmanlık yapılmalıdır. Ayrıca sürecin ifasında belge düzeni ve kayıt sistematığı de oldukça önemlidir. Ayrılma talep yazıları, genel kurul kararları, değerlendirme raporları ve noter tasdikli belgeler gibi süreçte rol oynayan tüm evrakların usule uygun biçimde oluşturulması ve arşivlenmesi, olası bir yargı sürecinde şirket lehine delil oluşturacak niteliktedir. Bu bağlamda meslek mensubu, belge düzenini yalnızca mevzuata uygunluk açısından değil, aynı zamanda stratejik yönetim aracı olarak da görmelidir.

Ortaklıktan çıkma veya çıkarılma süreci çoğu zaman şirket içinde gerginlik ve kriz doğuran bir hukuki aksiyondur. Bu noktada meslek mensuplarının iletişim becerileri, taraflar arasında arabuluculuk yetenekleri ve çözüm odaklı yaklaşımları da sürecin yumuşak şekilde yürütülmesini sağlayabilir. Özellikle taraflar arasında uzlaşmaya varılması hâlinde, noter onaylı feragat ve mutabakat metinlerinin hazırlanmasında meslek mensuplarının aktif rol oynaması gerekmektedir. Bunun yanında, gerek görüldüğünde bağımsız denetçi veya dış uzmanlarla iş birliği içinde çalışılması da şirketin yasal ve mali güvenliğini sağlayan bir önlemdir.

YARGI KARARLARI VE UYGULAMALARI

Ortaklıktan çıkma ve çıkarılma kurumları, yalnızca teorik düzlemde değil, uygulama pratikleri içerisinde de çok boyutlu değerlendirmelere tabi tutulmakta; her bir olay kendi koşulları içinde özgün yorumlara ihtiyaç duymaktadır. Bu çerçevede yargı kararlarına konu olmuş örnek olaylar ile uygulamada karşılaşılan somut uyuşmazlıklar, kavramsal çerçevenin nasıl işlediğini ve hangi hukuki gerekçelerle haklı sebep oluşturulduğunu ortaya koyma açısından son derece kıymetlidir. Vaka analizleri, hukuki teori ile pratik arasında köprü kurmakta; aynı zamanda danışmanlık, yargılama ve iç düzenlemelere ilişkin öngörü geliştirmeye katkı sunmaktadır.

Uygulamada en çok karşılaşılan uyuşmazlık türlerinden biri, ortaklar arasında yaşanan güven kaybının şirketin işleyişini sekteye uğratabilecek boyuta ulaşması hâlidir. Örneğin, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2019/4581 E., 2020/3190 K. sayılı kararında, şirketin iki ortağından birinin diğerini sistematik biçimde şirket karar süreçlerinden dışlaması, ortaklık ilişkisini çekilmez hale getirdiği gerekçesiyle “haklı sebep” olarak kabul edilmiştir. Bu kararda, çıkarma talebinde bulunan ortak, davalı ortağın bilgi alma ve denetim hakkını sürekli olarak ihlal ettiğini, muhasebe kayıtlarına ulaşmasını engellediğini ve şirketin önemli kararlarını tek başına aldığını ileri sürmüştür. Mahkeme, bu iddiaların maddi delillerle ispatlandığı gerekçesiyle çıkarma talebini kabul etmiştir. Bu karar, şirket içi demokratik karar alma süreçlerinin ihlalinin, çıkarma için meşru gerekçe oluşturabileceğini göstermektedir. Bir başka somut örnekte, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesi 2021/323 E., 2021/578 K. sayılı kararında, bir ortağın sürekli olarak şirkete zarar veren eylemlerde bulunması, şirket sırlarını ifşa etmesi ve çalışanlarla kavga etmesi çıkarılma talebine konu edilmiştir. Mahkeme, bu tür davranışların şirketin iş barışını ve itibarını zedelediği, ortaklar arasında tamir edilemez bir çatışma yarattığı kanaatine varmış ve mahkeme kararıyla çıkarma talebini haklı bulmuştur. Burada dikkat çeken husus, çıkarma gerekçelerinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik dinamiklerle de desteklenmiş olmasıdır. Bu yönüyle çıkarma davalarında hâkimin takdir yetkisinin genişliği ve olayın tüm bağlamının birlikte değerlendirilmesinin önemi vurgulanmaktadır.

Ortaklıktan çıkma hakkının kullanıldığı vakalarda ise, özellikle “haklı sebep” dayanağının objektif olarak ortaya konulması aranmaktadır. Ankara BAM 1. Hukuk Dairesi'nin 2020/981 E., 2021/402 K. sayılı kararında, davacı ortak şirketten ayrılmak istemiş ve gerekçe olarak diğer ortakların şirkete yatırım yapmaması, şirket faaliyetlerine katkı

sunmaması ve tüm yükümlülüklerin kendisine ait olmasını göstermiştir. Mahkeme, bu gerekçelerin yeterince açık ve belgelerle desteklenmiş olduğunu, ayrıca şirketin devamlılığının da bu durumdan olumsuz etkilendiğini değerlendirerek çıkma talebini kabul etmiştir. Bu vaka, özellikle şirket içinde eşitsiz yük paylaşımının ve pasif ortaklık yapısının, haklı sebep doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Yine uygulamada, tarafların uzlaşma yoluyla ayrılmayı tercih ettiği durumlara da rastlanmaktadır. Bu tür olaylarda, diğer ortakların rızasıyla çıkma sağlanmakta; noter onaylı muvafakat beyanları ve ayrılma sözleşmeleri ile süreç tamamlanmaktadır. Ancak bu durumun geçerliliği, tüm ortakların iradelerinin serbestçe oluşmuş olmasına bağlıdır. Aksi hâlde, muvafakatin iptali yahut irade fesadı iddialarıyla süreç yargıya taşınabilmektedir. Bu nedenle meslek mensuplarının ve avukatların süreci objektif belgelerle destekleyerek yürütmesi, ileride doğabilecek ihtilafları minimize etme açısından önemlidir.

Vaka analizlerinden elde edilen bir diğer bulgu, ayrılma akçesi belirlenmesinde yaşanan sorunlardır. Mahkemeye taşınan birçok davada, şirketin defter kayıtları ile gerçek mali durumu arasında uyumsuzluk, ayrılma bedelinin belirlenmesinde ciddi uyuşmazlıklara yol açmıştır. Bu bağlamda bilirkişi raporlarına olan güvenin sarsılmaması için raporların bilimsel yöntemlerle, şeffaflık ilkesine uygun olarak hazırlanması ve denetlenebilir veriler içermesi gerekir. Aksi takdirde, ayrılma süreci ikinci bir dava yükü oluşturacak şekilde “bedel tespiti davası”na dönüşmektedir.

Ayrılma kararının mahkemelerce verilmesi sonrasında ticaret sicili müdürlüklerin de işlemlerin kilitlendiği sıkça görülmektedir.

Ayrılan ortağın payları ve pay bedeli ödenmesi nasıl olacak, paylar kime kalacak, şirketin ödemeye yanaşmaması halinde genel kurul kararı alınmıyor, yargı kararı bu konulara açıklık vermediğinden haklı olarak sicil müdürlükleri de işlemin tescilinde imtina etmektedir.

Oysaki dava açılırken ayrılmak isteyen ortağın bila bedelle ayrılma ve payların şirketin kendisine bırakılmasını işaret etmesi ile mahkemelerinde bu yönde karar vermeleri halinde bu sürecin daha doğru yönetileceği değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Türk Ticaret Kanunu ve tamamlayıcı özel hukuk normları çerçevesinde şekillenen ortaklıktan çıkma ve çıkarılma kurumları, sermaye şirketlerinin iç yapısındaki dengenin sağlanması, ortaklar arası güven ilişkisinin korunması ve şirketin ticari sürdürülebilirliğinin temin edilmesi açısından hayati bir işlev üstlenmektedir. Bu çalışma kapsamında ayrıntılı biçimde incelenen TTK m. 638, 639 ve 640 hükümleri, özellikle limited şirketlerde ortaklık ilişkisinin zorunlu ya da iradi yollarla sonlandırılmasına dair sistematik bir hukuki çerçeve sunmaktadır. Ancak söz konusu düzenlemelerin uygulamadaki işleyişi, büyük ölçüde yorum gücüne dayalı olup, hâkim takdirine açık geniş bir alanda somutlaştırılmaktadır. Özellikle “haklı sebep” kavramı, hem ortaklıktan çıkma hem de çıkarılma süreçlerinin temel dayanağı olmakla birlikte, bu kavramın sınırları doktrinde ve yargı içtihatlarında her bir somut olayın koşullarına göre şekillenmektedir. Bu nedenle, öğretide yapılan soyut tanımlamaların, yargı organlarınca geliştirilen somut kriterlerle tamamlandığı görülmektedir. Uygulamada mahkemeler, şirketin işleyişini bozan yapısal bozuklukları, ortaklar arası onarılamaz güven kaybını, yükümlülüklerin sistematik ihlalini ve şirketin kuruluş amacından sapmayı haklı sebep olarak değerlendirmekte; keyfi ayrılma ya da çıkarma taleplerini ise reddetmektedir. Bu yaklaşım, şirketin kurumsal bütünlüğü ile bireysel mülkiyet hakkı arasında dengeli bir hukuk siyaseti yürütüldüğünün işaretidir.

Anonim şirketlerde ise doğrudan çıkma ve çıkarılma haklarının kanunda düzenlenmemiş olması, pay sahipliğinin sözleşmeye dayalı veya fiili dolaylı yollarla sona erdirilmesini gündeme getirmekte; pay devirleri, itfa uygulamaları ve pay sahipleri sözleşmeleri gibi mekanizmalar yoluyla ortaklık ilişkisi sonlandırılabilir. Bu durum, anonim ortaklığın kişisel unsura değil, sermaye unsuruna dayalı yapısından kaynaklanmakta ve kişisel güven ilişkisinden ziyade mali çıkar birliğine dayalı bir ortaklık ilişkisini temel almaktadır.

Çalışmada yer verilen yargı kararları ve vaka analizleri göstermektedir ki, ortaklıktan çıkma ve çıkarılma süreçleri, teoride öngörüldüğü kadar sade ve çizgisel ilerlememektedir. Aksine, çok sayıda teknik, ticari, mali ve insani unsurun iç içe geçtiği karmaşık bir süreç olarak işlemektedir. Bu süreçte şirket sözleşmesinin içeriği, tarafların davranışları, şirketin mali durumu ve danışmanlık mekanizmalarının etkinliği belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda, başta meslek mensupları olmak üzere hukuk danışmanları, şirket yöneticileri ve bilirkişiler gibi sürecin aktörleri, yalnızca mevzuat hükümlerini uygulamakla kalmayıp, çok boyutlu çözüm üretme kapasitesine sahip olmalıdır. Ayrıca, şirket sözleşmelerinde yer alan çıkma ve çıkarılma hükümlerinin açık, belirli ve ölçülülük ilkesine uygun olarak kaleme alınması, olası uyuşmazlıkların önlenmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte, eşit işlem ilkesi (TTK m. 357) çerçevesinde hareket edilmesi, hem şirket içi barışın korunması hem de yargı mercilerinin olası iptal veya tazminat talepleriyle karşılaşılmasından dolayı zorunludur.

KAYNAKÇA

Ankara BAM 1. HD, 2020/981 E., 2021/402 K.

Bahtiyar, M. (2018). *Ticaret Hukuku*. Beta Yayınları.

İstanbul BAM 14. HD, 2021/323 E., 2021/578 K.

Poroy, R., & Tekinalp, Ü. (2021). *Ortaklıklar Hukuku*. Vedat Kitapçılık.

Şenyüz, D., Yüce, M., & Gerçek, A. (2020). *Türk Vergi Sistemi*. Bursa: Ekin Yayınevi.

Tekinalp, Ü. (2020). *Ortaklıklar Hukuku*. Vedat Kitapçılık.

Tuncay, A., & Oğuzman, M. (2021). *Türk Ticaret Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

TÜRMOB (2022). *Mali Müşavirlik ve Uygulamalı Danışmanlık Rehberi*, Ankara.

Yargıtay 11. HD, 19.12.2019 tarih, 2019/6587 E., 2020/3912 K.

Yargıtay 11. HD, 2019/4581 E., 2020/3190 K.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2017/3219 E., 2019/1143 K.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2018/2245 E., 2020/2980 K.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2020/3176 E., 2021/1294 K.